

Z PRAC MIĘDZYNARODOWEGO KOMITETU MUZEÓW LITERACKICH ICLM – ICOM XXVIII Konferencja Doroczna ICLM w Sztokholmie i Tallbergu

Doroczna Konferencja ICLM w roku 2005 odbyła się w Szwecji, a jej głównym organizatorem była pani Gerd Rosander – dyrektor Muzeum Henryka Ibsena w Oslo. Obrady zamknęły się w dniach 8-13 sierpnia.

Otworzył je prezydent ICLM, powtórnie wybrany na tę funkcję w Seulu w roku 2004 Erling Dahl jr. – dyrektor Muzeum Edwarda Griega pod Bergen. W swym wystąpieniu stwierdził m.in., że najważniejsze kwestie, jakie nurtują nas dzisiaj, sprowadzają się przede wszystkim do próby udzielenia odpowiedzi na pytanie o nasze miejsce i możliwości współpracy w dobie szybko rozwijających się nowych technologii i globalizacji. Istniejące systemy polityczne i ekonomiczne dają władzę politykierom i osobom, dla których najważniejszym celem jest pomnażanie pieniędzy. „Kontrola” i „kontrolerzy” są to dzisiaj „słowa – klucze”, które zabijają wszelką kreatywność: „nie” dla zmian, opozycji, pytań, nowych idei, pasji, miłości, rewolucji. Ale my jesteśmy dla artystów, humanistów, którzy są zdolni zmienić ten porządek rzeczy, jedyną ostoją. Dlatego naszym celem jest zrozumieć, zachować wiedzę i dążyć do zaprezentowania prac artystów w taki sposób, który uczyniłby z nich „żyjących” również dzisiaj. Realizacja tych celów jest możliwa tylko pod warunkiem dążenia do rozwoju naszych programów, bazujących na bogactwie sztuki znajdującej się w naszych muzeach. Potrzebujemy wykwalifikowanego personelu, zdolnego do korzystania z wszelkich form stypendiów i szkoleń, potrzebujemy miejsca do dyskusji z badaczami i użytkownikami. Ale jeśli nie będzie woli politycznej lub względy ekonomiczne nie pozwolą na realizację tych zadań, to muzea przestaną spełniać swoją rolę i przekształcą się w swoistego rodzaju mauzolea. Dlatego musimy dążyć do pełnej niezależności; musimy walczyć o najwyższe wartości nie tylko poprzez prezentacje prac artystów na wystawach, w książkach, artykułach. Nasza praca powinna stanowić siłę, która jest niezbędna do przeciwstawiania się niekorzystnym kierunkom politycznego i społecznego rozwoju naszych czasów.

Najczęściej, w naszych muzeach prezentujemy artystów należących do przeszłości. Bez udzielenia niezbędnej uwagi artystom młodszego pokolenia, nie

zdołamy przeciwstawić się materializmowi i egoizmowi naszych czasów.

Przeszłość jest zawsze obecna w polu naszych zainteresowań. Możemy ją zobaczyć, odnajdywać, zdigitalizować i przeczytać. Instytucje i artyści stanowią kamienie milowe w tym krajobrazie historycznym. Możemy je wykorzystać w zakresie odnalezienia naszej drogi ku przyszłości. Jak mówiła nasza była Premier – p. Brundtland *wszystko jest ze sobą połączone*.

A oto streszczenia wygłoszonych referatów:

**Erling Dahl jr.,
Muzeum Edwarda Griega w Troidhaugen,
Norwegia**

Sposoby oceny sukcesów osiągniętych przez instytucje kulturalne

Głównym tematem wystąpienia były kryteria, wedle których oceniana jest przez władze działalność instytucji kulturalnych. Obecnie są to głównie czynniki natury ekonomicznej.

Erling Dahl jr. omówił szczegółowo zakres działalności Muzeum Edwarda Griega. Najważniejszym czynnikiem łączącym muzea jest materia, którą się one zajmują – SZTUKA. Jest wiele jej definicji, ale łączącym je elementem jest uczucie nadzwyczajności, czegoś szczególnego, kiedy stajemy w obliczu sztuki – literatury czy muzyki.

Autor stwierdził, iż pełnienie obowiązków dyrektora ds. artystycznych Międzynarodowego Festiwalu w Bergen, miało wiele wspólnego z kierowaniem muzeum literackim czy też muzycznym. Najważniejsze było stworzenie spójnego programu, dalekiego od kwestii ideologicznych. Przy określaniu przewodniego motywu Festiwalu, autor wykorzystywał swoje doświadczenie w pracy muzealnej. Takim motywem Festiwalu w 2005 r. był temat „Pamięci” z uwagi na to, iż pamięć jest obecnie najważniejszym instrumentem tworzenia historii faktograficznej i historii opowiadanej, rozwoju sztuki i prezentacji. Muzeum jest skarbnicą pamięci.

Rok 2005 był szczególny dla Szwecji i Norwegii, minęło bowiem okrągłe 100 lat rozwiązania unii szwedzko-norweskiej. W Norwegii zorganizowano na wielką skalę uroczystości, świętując uzyskanie niepodległości; w Szwecji ich skala była znacznie mniejsza. Dlaczego? Historia jest tym elementem naszej egzystencji, który pamiętamy wybiórczo lub o którym chcemy zapomnieć. Pokojowe rozwiązanie unii było ewenementem, w XX w. można je porównać jedynie z rozpadem Czechosłowacji i powstaniem dwóch niepodległych państw w 1993 roku.

Wedle autora wystąpienia, sztuka jest skoncentrowaną formą pamięci. Powieść, poemat, utwór muzyczny bazują na doświadczeniu, umiejętnościach i wizjach autora. Proces tworzenia, wybór tematu i środków ekspresji, stanowi skoncentrowaną formę. Jako pracownicy muzeum musimy podejmować decyzje, co powinno zostać zachowane, a co zapomniane. Istotnym trendem – zarówno w społecznościach lokalnych, jak i na świecie, jest zjawisko „zbiorowego” zapomnienia o problemach, o których chcemy zapomnieć. Na przykład sprawa tsunami 26 grudnia 2004 r. była *newsem* dla mediów przez okres kilku tygodni, zaś jednocześnie te same media już nie wspominają o milionach ludzi, którzy giną w Afryce z powodu chorób czy wojen. Gabriel Garcia Marquez we wstępie do swojej autobiografii mówi: *Życie to nie jest ciąg wydarzeń, które ma miejsce podczas życia jednego człowieka, jest ono pamięcią i sposobem, w jaki jest zapamiętywane.*

Oprócz rozumienia wagi kryteriów ekonomicznych, według których jest oceniana nasza działalność, nasze działania powinny znaleźć akceptację władz i widzów; powinniśmy uświadamiać im konieczność zachowania pamięci.

W związku z tym, p. Erling Dahl jr. zgłosił następujące postulaty:

- zasadniczym celem działalności instytucji kulturalnych nie powinno być generowanie zysku, naszym celem powinno być wykorzystanie środków finansowych we właściwy sposób,

- powstaje potrzeba stworzenia terminologii pozwalającej na dokonywanie ocen poza takimi kryteriami, jak liczba zwiedzających czy dochód.

Głównym zadaniem Muzeum E. Griega jest prezentacja jego dzieł i podtrzymywanie zainteresowania jego muzyką. Dlatego intensywna działalność Muzeum w zakresie prezentacji na wysokim poziomie dorobku Griega i innych kompozytorów stanowi stałą działalność wystawienniczą. Jakość przedsięwzięć jest tak samo istotna, jak i liczba zwiedzających.

Autor wystąpienia uważa, iż pracownicy muzeów są kustoszami człowieczeństwa. W świecie, w którym

najwyższe wartości ustępują na rzecz materializmu, głównym zadaniem muzealników jest walka o człowieczeństwo. Istota człowieczeństwa jest refleksją. Dlatego też musimy walczyć o możliwość uprawiania refleksji, której pola wyznaczać winny: wiedza, wiara, zwątpienie.

Człowieczeństwo rozwija się, kiedy wszystkie te poziomy są aktywne. Dzisiaj dominuje głównie poziom „wiedza”. Aktywizacja tego poziomu prowadzi do wzrostu wszelkich form fundamentalizmu i imperializmu (walka chrześcijan, muzułmanów bierze się z chęci udowodnienia, iż ktoś pretenduje do tego, iż zna się na czymś lepiej od innych).

Najważniejszym kryterium sukcesu jest sposób, w jaki komunikujemy się i akceptujemy człowieczeństwo.

Marianne Wirenfeldt Assmussen, Muzeum Karen Blixen w Rungsted, Dania

Muzeum Karen Blixen

Piętnaście lat temu autorka wystąpienia utworzyła Muzeum Karen Blixen. Życie tej pisarki było niezwykle. Mimo że większość artystów stanowi dla siebie nawzajem inspirację, Karen Blixen była jedyna w swoim rodzaju, być może z racji tego, iż głównym motywem jej twórczości były opowieści afrykańskie, przekazy ustne.

Assmussen opisała tragiczne koleje losu pisarki: po 17-letnim pobycie w Kenii powrót do Danii w 1931 r., gdzie mieszkała w rodzinnej posiadłości w Rungstedlund wraz ze swoją matką aż do jej śmierci w 1936 r., przeżyła tragiczną śmierć męża, kochanka.

Następnie dane nam było poznać koleje przekształcania posiadłości rodzinnej pisarki w muzeum i udział w tym przedsięwzięciu p. Caroline Carlsen – bliskiej współpracownicy Karen Blixen, do śmierci w 1992 r. mieszkającej w mieszkaniu, które stało się częścią muzeum.

Kilka lat przed swoją śmiercią K. Blixen utworzyła fundację Rungstedlund, której przekazała swój dom, 15,1 ha ziemi otaczającej siedzibę oraz prawa autorskie do swoich utworów. Park, zgodnie z regulaminem fundacji został przekształcony w sanktuarium ptaków, a jeden z pokoi w mieszkaniu p. Carlsen przeznaczono na organizację wystaw czasowych poświęconych tematyce ornitologicznej nie tylko w dosłownym znaczeniu, ale również przenośnym (ptaki w pracach K. Blixen jako symbol wolności, swobody latania). Salon w tym mieszkaniu został przekształcony w salę kinową, gdzie prezentowany jest krótki 12-minutowy

wy film dokumentalny o Karen Blixen. Wykonanie tego filmu zlecono młodemu artyście, który otrzymał w Hollywood tzw. Dziecięcego Oscara. Film ten prezentowany jest wszystkim odwiedzającym muzeum. Natomiast w kuchni Caroline urządzono kawiarnię dzięki temu, w myśl duńskich przepisów, działa ona zupełnie legalnie.

Jelena Michałowa,
Państwowe Muzeum Literatury w Moskwie,
Rosja

Epoki odzwierciedlane w wystawach literackich

Według opinii p. Michajłowej, jednym z najważniejszych zadań tworzenia wystaw – literackich czy historycznych – jest oddanie atmosfery epoki, okresu, w którym tworzył dany pisarz lub grupa pisarzy. Organizując wystawę w miejscu pamięci (muzeum, mieszkanie, muzeum–skansen) pisarza czy artysty, muzealnicy zawsze starają się oddać codzienną atmosferę, pejzaże, jakie otaczały twórcę. Wśród placówek doskonale realizujących zadania w tej mierze należy wymienić m.in.: Muzeum Antona Czechowa w Moskwie, Jałcie, Taganrogu, Mielichowie; Muzeum Lwa Tołstoja (Jasnaja Polana) i muzeum pamięci pisarza w Chamowniakach; b. dom Aleksandra Puszkina w St. Petersburgu (dziś muzeum–mieszkanie); Państwowe Muzeum Iwana Turgieniewa w Spasskoje – Lutowonowo i inne.

Wszystkie te muzea za swoje najważniejsze zadanie uważają zachowanie bądź rekonstrukcję codziennej atmosfery, która otaczała pisarzy. Autorzy takich wystaw winni posiadać umiejętność zaprezentowania poprzez „codzienne wydarzenia” pracy pisarza, jego gustu, zainteresowań itd. Takie podejście determinuje odpowiedni dobór rękopisów, portretów osób otaczających pisarza, a od autorów wystawy wymaga zarówno pietyzmu, taktu jak i uczucia. Ich prace powinny być stylistycznie jednorodne (jak np. w muzeach poświęconych czasom puszkiniowskim) lub eklektyczne (jak np. w Muzeum Aleksieja Tołstoja).

Według autorki wystąpienia, podobne zadanie (przywołanie atmosfery danej epoki) stoi przed autorami wystawy historycznej lub literackiej. W jaki sposób zaprezentować epokę, aby zwiedzający ją poczuli i zrozumieli jej podstawowe standardy estetyczne? Można to osiągnąć przede wszystkim poprzez prezentację przedmiotów należących do bohatera wystawy: rękopisów, książek, obrazów, plakatów itd. Jednocześnie będą one stanowić pewien klucz do zrozumienia środków artystycznych wykorzystanych przez pisarza.

Innym ciekawym rozwiązaniem jest umieszczanie

na wystawie pisarza czy poety ilustracji do jego prac, wykonanych przez artystów z okresu późniejszego niż ten, w którym tworzył pisarz. Interesującym przykładem w tym zakresie, wg słów p. Michajłowej, jest wystawa pt. „Słowo i obraz” w Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie, zaprezentowana w Muzeum Literatury w Moskwie jesienią 2005 roku.

Poruszony został również ważny problem roli plastyka w nadaniu ekspozycji pożądanego kształtu. W trakcie prac nad wystawą, najważniejsza jest życzliwa i zgodna współpraca między muzealnymi badaczami i naukowcami, jak również plastykami.

Katarina Ek-Nilsson,
Muzeum Strindberga w Sztokholmie, Szwecja

Dom pisarza – jako swoisty system płciowy

Mówiąc o stosunku Augusta Strindberga do swojego mieszkania jako jednopłciowego tworu, Ek-Nilsson zwróciła uwagę, że muzealnicy powinni pamiętać, iż muzea utworzone w domach i mieszkaniach zamieszkanym niegdyś przez pisarzy – patronów muzeów, stanowią konstrukcję lub rekonstrukcję, udaną lub nie. Mieszkanie jest pewną wiadomością, stwierdzeniem, przesłaniem i pracownicy tych muzeów są jedynymi osobami, które mogą pomóc odczytać i zrozumieć te przesłania. Aby być do tego zdolnym, należy zdaniem autorki wystąpienia, dokonać uważnej analizy teoretycznych modeli i instrumentów, a przede wszystkim teorii płci.

Czasami mieszkanie pisarza zachowane jest bardzo wiernie, bez żadnych zmian, wraz z jego meblami i przedmiotami codziennego użytku. Niemniej jednak pozostaje ono muzeum, konstrukcją, ponieważ są w nim pewne zabezpieczenia, których się nie da całkowicie uniknąć, jak również z tego powodu, iż nigdy nie wchodzi się do mieszkania bez wyraźnego zaproszenia, kiedy jest ono zamieszkałe przez ludzi. Według K. Ek-Nilsson, tworząc konkretne muzeum literackie, powinniśmy zdawać sobie sprawę z tego, iż zawsze będzie ono swoistą strukturą odzwierciedlającą nie tyle życie danego pisarza czy artysty, ile interpretacją jego życia przez muzealnych kustoszów, naukowców i innych, włączając oczekiwania publiczności. Muzealnicy zatem muszą być krytyczni wobec siebie i zawsze starać się konsultować swoje pomysły z innymi fachowcami.

Inną płaszczyzną analizy tego zagadnienia jest „konstrukcja” tworzona przez pisarza i członków jego rodziny w celu stworzenia i utrzymania mieszkania. Nawet w tym aspekcie pod słowem „mieszkanie” rozu-

miemy nie tylko miejsce, w którym mieszkał pisarz. Mieszkanie stanowi symboliczne miejsce. Używając słowa „płciowy”, K. Ek-Nilsson ma na myśli rolę, jaką odgrywał pisarz lub pisarka, w kontekście kulturalnym, społecznym; granice, w jakich mogą poruszać się pisarze, nakreślone przez społeczeństwo i kulturę. Czy w związku z tym mogą muzea być uznane za systemy płciowe?

Autorka wystąpienia nie jest przekonana do głoszonej przez siebie teorii, ale na podstawie „analizy płciowej” ostatniego mieszkania zajmowanego przez Strindberga (pisarz wynajmował je i niezależnie od tego, iż po raz czwarty ożenił się, wystrój mieszkania, brak kuchni, otoczenie budynku pełne symboli, powodowały, iż czuł się wdowcem, samotnym mężczyzną) dochodzi do wniosku, iż pisarza przez cały czas zajmowały problemy płci. Po dokonaniu analizy przedmiotów stanowiących wyposażenie mieszkania pisarza, K. Ek-Nilsson dochodzi do wniosku, iż pisarz wyrażał swój stosunek do życia, używając następujących symboli: płeć żeńska była reprezentowana przez lichtarze i pamiątki z jego dzieciństwa, zaś płeć męska została zdominowana przez prace twórców – pisarzy, kompozytorów, bohaterów greckich..

Najważniejszą rzeczą podczas tworzenia muzeum i związanej z tym interpretacji życia danego pisarza jest dążenie do przeanalizowania różnorodnych modeli teoretycznych w tym zakresie.

Lothar Jordan, Muzeum Kleista we Frankfurcie n/ Odrą, Niemcy

Wystawa „Odczucia wywołujące pejzaż morski Friedricha na podstawie obrazu Caspara Davida Friedricha *Zakonnik nad morzem*, oglądanego przez Clemensa Brentano, Achoma von Arnima i Heinricha von Kleista”

Lothar Jordan opisał reformy w Kleist Museum, celem których jest m.in. zmiana charakteru stałych ekspozycji: oprócz wystawy poświęconej życiu i twórczości Heinricha von Kleista (1777-1813), będą prezentowane stałe wystawy poświęcone i innym artystom, jak np.: Ewaldowi von Kleist (1715-1759) i poecie epoki romantyzmu Fouque (1777-1843) oraz innym wybitnym pisarzom z okresu od końca XIX w. do XXI w., twórczość których ma odniesienie do Heinricha von Kleista i regionu. Zakończenie tych reform przewidywane jest w 2011 r., dlatego też autor wystąpienia szczegółowo omówił jedną z wystaw czasowych prezentowanych w Muzeum.

Dużą wagę muzeum przywiązuje do eksponowania dzieł sztuki – niezależnie od tego, iż percepcja twórczości Kleista, jak również książek i innych materiałów drukowanych, mających jakiegokolwiek do niego odniesienie, jest w głównym polu zainteresowania muzeum. Muzeum stara się stworzyć swoistą unię literatury i sztuki i organizuje dialog między tymi dziedzinami – pomiędzy historią percepcji literatury i recepcji sztuki przez literaturę. Świetną okazją ku temu była reakcja wybitnych pisarzy i poetów niemieckich (Clemens Brentano, Achom von Arnim i Heinrich von Kleist) na obraz Caspara Davida Friedricha (1774-1840) *Zakonnik nad morzem* w 1810 roku.

Najważniejszą intencją autorów wystawy była prezentacja interesującego z intelektualnego punktu widzenia, trójkąta: dzieła sztuki i burzliwej reakcji na nie dwóch współczesnych mu wybitnych pisarzy. Wystawie towarzyszyły inne przedsięwzięcia: aktor zaprezentował artykuł zawierający reakcję Brentano, pokazano również obraz Petera Schamoni na ten temat.

Wystawę i katalog przygotowano we współpracy z wieloma placówkami muzealnymi: Goethe-Museum we Frankfurcie n. Menem, Starą Galerią w Berlinie, Wiepersdorf Manor. Po zakończeniu prezentacji w Muzeum Kleista, wystawę zaprezentowały instytucje partnerskie.

Według opinii Lothara Jordana obraz wywołuje uczucie nihilizmu. Człowiek na nim został przedstawiony jako mała istota, do tego stopnia mała, iż kiedy się patrzy na dzieło z pewnej odległości, powstaje wrażenie wirtualnej, nierzeczywistej postaci. Dla tak religijnego malarza, jakim był Friedrich, było to radykalne i najbardziej sceptyczne spojrzenie na świat. Dopiero po wielu latach obraz zaprezentowano ponownie publiczności.

Natalia Michałowa, Państwowe Muzeum A.S. Puszkina w Moskwie, Rosja

Słowo jako obiekt wystawienniczy

(na podstawie wystaw prezentowanych w Państwowym Muzeum Puszkina w Moskwie)

Wedle opinii N. Michajłowej, rola tekstu na dowolnej wystawie jest bardzo duża. Jego znaczenie wzrasta na wystawach organizowanych w muzeach literackich. Poprzez teksty prezentujemy moralne wartości prac poszczególnych pisarzy i poetów; teksty można zaczerpnąć z książek i rękopisów, w zasadzie każdy tekst staje się cennym obiektem wystawienniczym.

Egzemplifikacją tezy autorki wystąpienia była wystawa „Podróże Aleksandra Dumasa po Imperium Rosyjskim”; (miały one miejsce w 1858 r.). Swoje wrażenia pisarz zawarł w licznych esejach, w których opisywał historię Rosji, politykę, literaturę, kulturę tego kraju, rosyjski styl życia itd. W okresie późniejszym eseje te weszły do jego książki o Rosji.

Na wystawie starano się pokazać Rosję widzianą oczami francuskiego pisarza, przytaczając te jego stwierdzenia, które są typowe również i dzisiaj. Wypożyczono, często unikalne, eksponaty z muzeów, archiwów i bibliotek Moskwy i St. Petersburga – np. autografy A. Dumasa, zdjęcia pisarza, pierwsze wydania jego prac, widoki miejsc, które odwiedził w Rosji, itd. Podpisy pod eksponatami zawierały cytaty z tekstów A. Dumasa. Zaprezentowano również cytaty, które były samodzielnymi eksponatami, nie odnoszące się do pozostałej części wystawy – fragmenty z esejów pisarza, zawierające refleksje z podróży po Rosji, ogólne stwierdzenia na temat organizacji państwa, polityki parlamentu, rosyjskich obyczajów. Teksty te zaprezentowano w postaci kart menu, tak że widzowie mieli wrażenie, iż otrzymują dania do wyboru. Takie podejście zachęciło wielu do sięgnięcia po książkę A. Dumasa na ten temat.

Następnie autorka wystąpienia przedstawiła kolejny projekt, który zostanie prawdopodobnie zrealizowany przez Muzeum A.S. Puszkina w 2007 r. z okazji 50-lecia placówki, międzynarodową wystawę „Pisarze od XIX w. do XXI w.” (projekt ten został zaprezentowany na konferencji w Seulu). Głównym celem tej ekspozycji będzie prezentacja za pomocą zbiorów muzealnych „SŁOWA” i dziedzictwa wybitnych pisarzy. Przesłaniem jej jest chęć uzmysłowienia odbiorcy, że poezja, sztuka i kultura funkcjonują ponad polityką i granicami, chęć pokazania ogromnej roli, jaką mają one do spełnienia w dziele zbliżania i jednoczenia ludzi. Również i na tej wystawie słowo będzie grało specjalną rolę. Organizatorzy oczekują, iż każda uczestnicząca w projekcie placówka zaprezentuje cztery najważniejsze teksty z twórczości wybranych przez siebie pisarzy i poetów oraz portret jednego pisarza, namalowany za życia artysty, jeden autograf, jedno współczesne wydanie jednej z prac pisarza i jedną z pamiątek po nim. Po zakończeniu ekspozycji w Moskwie, jest możliwość zaprezentowania jej w innych krajach. Wystawie będą towarzyszyły dodatkowe przedsięwzięcia: kulturalne, oświatowe, naukowe i inne. Muzeum ma nadzieję, iż ten projekt zapoczątkuje nowy etap we współpracy muzeów literackich.

Marina Gomozkowa, Państwowe Muzeum Literatury w Moskwie, Rosja

Rola rękopisów na wystawach literackich

W zbiorach każdego muzeum literackiego rękopisy i autografy zajmują niekwestionowane miejsce – równoważne z portretami pisarzy, książkami, pamiątkami osobistymi i itp. Istotnym zadaniem autorów wystaw literackich jest przekazanie zwiedzającym tego wyjątkowego uczucia wnikania w życia pisarza, uczestniczenia w procesie twórczym, jakie towarzyszy wszystkim, którzy pracują z rękopisami. Jak wiadomo, z racji ograniczeń, jakie narzuca nam ekspozycja oryginałów rękopisów (specjalne zabezpieczenia, krótki okres ekspozycji – zaledwie dwa miesiące, itd.), pod nazwą „rękopis” autorka wystąpienia ma na myśli bardzo dobrze wykonaną atrapę.

Gomozkowa uzasadniła konieczność bardzo wnikliwego i starannego wyboru rękopisów, podkreślając ich rolę jako m.in. swoistego przewodnika po życiu pisarza, po jego wnętrzu i charakterze. Wystawy prezentowane w muzeach pamięci (dawne mieszkania) wymagają szczególnej staranności: autor ekspozycji powinien być bardzo dobrze zorientowany w szczegółach życia pisarza, jego przyzwyczajeniach podczas pracy itp. Gomozkowa przytacza w tym kontekście przykład muzeum Borysa Pasternaka w Pierdiełkino (pod Moskwą), gdzie w ogóle nie są eksponowane rękopisy pisarza. Jak wiadomo, po zakończeniu powieści, pisarz nie zostawiał żadnych rękopisów, dlatego też zdecydowano się ich również nie eksponować, dzięki czemu uzyskano efekt ascetyczności i prostoty, którą lubił otaczać się poeta.

Z drugiej strony, nie można było zastosować takiego podejścia w przypadku muzeum Michała Lermontowa, gdzie, w szczególności ilustrując młodzieńczy okres życia, należało zaprezentować rękopisy, nie tylko żeby pokazać proces twórczy, ale również po to, aby zaakcentować jego patriotyczną postawę i dramat rodziny poety.

Swoje twierdzenie co do konieczności starannego i przemyślanego doboru rękopisów, który powinien być podporządkowany ogólnej idei wystawy, Marina Gomozkowa uzasadnia na przykładach takich wystaw, jak: „Czym jest wiara? Duchowe poszukiwania rosyjskich pisarzy” (2000), ilustrującej kwestie wzajemnych relacji pisarzy i chrześcijaństwa w okresie od XVI w., „Puszkina i Srebrny Wiek w rosyjskiej literaturze” (1999), pokazującej wszechstronność artystyczne bogactwo i wzajemne relacje między literaturą, poezją i sztukami pięknymi, oraz, „Słowa o zapachu prochu

strzelniczego” – z okazji 60. rocznicy zwycięstwa nad hitlerowskimi Niemcami.

Inny rodzaj istotnych dla wystaw literackich rękopisów stanowią „autografy” – wszelkiego rodzaju uwagi, komentarze zamieszczane przez pisarzy na marginesach książek. Dobrym przykładem w tym zakresie

może służyć wystawa poświęcona Aleksandrowi Błokowi (1980r.); można wręcz zorganizować wystawę, podstawę której będą stanowić tylko rękopisy, np. poświęconą jednej pracy, w powieści *Wojna i pokój* Lwa Tołstoja.

Janusz Odrowąż-Pieniążek

From the Work of the ICLM – ICOM International Council of Museums XXVIII Annual ICLM Conference in Stockholm and Tallberg 8-13 August 2006

In 2005 the Annual ICLM Conference took place in Stockholm and its main organiser was Ms Gerd Rosander – director of the Henry Ibsen Museum in Oslo. The debates were opened by the President of ICLM, Erling Dahl Jr. – director of the Edvard Grieg Museum in Torldhaugen near Bergen (Norway), whose paper focused on methods of assessing the successes of cultural institutions. Consecutive papers were presented by Marianne Wirefeldt Assmussen from Karen Blixen Museet (Denmark) – *The Karen Blixen Museum*; Yelena Mikhalova from the State Museum of Literature in Moscow – *Epochs Reflected in Literary Exhibitions*; Katarina Ek-Nilsson

from Strindbergsmuseet in Stockholm – *The Writer's Home as a Specific Sexual System*; Lothar Jordan from Kleist-Museum in Frankfurt on the Oder – *The Exhibition "Emotions Evoked by the Friedrich Seascape upon the Basis of 'The Monk and the Sea' by Caspar David Friedrich" Seen by Clemens Brentano, Achom von Arnim and Heinrich von Kleist*; Natalia Mikhalova from the A. S. Pushkin State Museum in Moscow (Russia) – *The Word as an Exhibit* and Marina Gomozkova from the State Museum of Literature in Moscow – *The Role of Manuscripts in Literary Exhibitions*.

XXIX Konferencja Doroczna ICLM – ICOM we Frankfurcie nad Odrą, Berlinie i Weimarze, 20-23 IX 2006

Głównym tematem konferencji były „Muzea literackie i młodzież” – zgodnie z myślą przewodnią Międzynarodowego Dnia Muzeów w 2006 roku. Jak uzasadniali to pomysłodawcy tegorocznej konferencji, w dobie rozwijających się nowoczesnych nośników informacji, prawdziwym wyzwaniem jest upowszechnianie „pozamedialnej” wiedzy, jak również krzewienie miłości do literatury i języka. Tą miłością powinniśmy starać się nappełnić serca dzieci, uczniów, studentów.

Wystąpienia dotyczyły również dyskusji wokół problemu „Muzea i wymiana w dziedzinie literatury” oraz „Kanon”, która to tematyka znalazła się w centrum uwagi obrad Niemieckiego Stowarzyszenia Literackich Muzeów Pamięci i Społeczeństw (ALG). Członkowie ICLM i ALG postanowili wspólnie obchodzić rocznicę 20-lecia działalności ALG w Weimarze.

Tegoroczna konferencja ICLM rozpoczęła się we Frankfurcie nad Odrą koncertem Państwowej Orkiestry Brandenburgii (niektórzy członkowie ICLM reprezentowali muzea poświęcone pamięci kompozytorów, które nie mają reprezentacji w postaci specjalnego komitetu w ramach ICOM).

Po zakończeniu wizyty w Muzeum Kleista we Frank-

furcie nad Odrą, uczestnicy konferencji przenieśli się do Zamku Neuhausen, gdzie zostali powitani przez Sekretarza Stanu ds. Szkolnictwa Wyższego, Badań i Kultury Brandenburgii, Johanna Komusiewicza.

Trzeci dzień obrad uczestnicy konferencji spędzili w Berlinie, gdzie odbyła się wizyta w Akademii Sztuki, a następnie spotkania w ambasadach krajów nordyckich, połączone z dyskusją i wystąpieniem na temat percepcji twórczości Henryka Ibsena w Niemczech. Czwarty dzień konferencji, uczestnicy spędzili w Weimarze, gdzie dołączyli do obrad ALG oraz wzięli udział w sesji plenarnej.

Tematyka spotkań i wystąpień merytorycznych:

20 IX: Bernd Kauffman, przedstawiciel Fundacji Zamku Neuhausen: *Dokąd i w jakim celu zmierzają muzea literackie?*

20 IX: promocja książki *Listy do Wolffa Friedricha von Retzow (1749 - 1754)*

21 IX: spotkanie w Akademii Sztuki: *Archiwa i wystawy Akademii Sztuki, Heine w kanonie literatury światowej*

wej; *Ostatnie słowo sztuki* – z okazji 150. rocznicy Heinricha Heinego i Roberta Schumanna”; w ambasadach krajów nordyckich: *Muzea i młodzi zwiedzający: Grieg w szkole* – prezentacja i omówienie projektu Muzeum E. Griega w Bergen

22 IX: prezentacja projektu polsko-niemieckiego sieci *Muzea literackie i wymiana muzeów Hauptmanna* (prezentował Jacek Barski), Nadieżda Macurova (Muzeum Literatury Czeskiej, Praga) *Niemieckie dokumenty w archiwach literackich Muzeum Literatury Czeskiej*, Prezentacja dokumentu *Przebieg obrad dorocznej konferencji ICLM w 2005 roku*

23 IX: Wspólna konferencja ICLM i ALG na temat „Literatura i Kanon”; wystąpienia: Galina Aleksiejewa, kierownik Działu Badań w Muzeum Lwa Tołstoja w Jasnej Polanie, *Kanon: Nowe środki stosowane przez muzeum w zakresie prezentacji tradycji narodowych*; dyskusja panelowa: *Kanon literatury współczesnej* – z udziałem członka Rady ICLM, Jeana-Paula Dekissa.

Spis wystąpień na sesji plenarnej konferencji:

1. Krista Aru, Muzeum literatury w Estonii (obecnie Muzeum Narodowe),
2. Galina Bielonowich, Państwowe Muzeum P.I. Czajkowskiego, *Muzeum P.I. Czajkowskiego – założyciel konkursów dla młodych muzyków*,
3. Jewgienij Bogatyrjow, Państwowe Muzeum A.S. Puszkina, *50. rocznica Państwowego Muzeum A.S. Puszkina w Moskwie*,
4. Jean-Paul Dekiss, Dom – Muzeum Julesa Verne’a, Amiens, Francja,
5. Csilla Csorba Erdoby, Muzeum Literatury Węgierskiej; Budapeszt, *Literackie rendez vous w Muzeum*,

6. Maria Gregorio, przedstawiciel włoskiego komitetu ICOM – *Literackie muzea we Włoszech, Muzea Alessandro’ a Manzoni w Mediolanie i Lecco*,

7. Marina Gomozkowa, Państwowe Muzeum Literatury, Rosja, *Formy działalności Państwowego Muzeum Literatury na rzecz publiczności i sposoby doskonalenia tych form*,

8. Fredrikke Hegnar von Ubisch, Asker Muzeum, Norwegia, *Czy nasze muzeum jest w stanie sprostać wyzwaniom młodego pokolenia*,

9. Lothar Jordan, Muzeum Kleista, Frankfurt n/Odrą, *Doświadczenia i projekty realizowane przez Muzeum Kleista dotyczące młodego pokolenia – w tym również w zakresie pracy z młodzieżą polską*,

10. Galina Chrabrowskaja, Państwowe Muzeum-Centrum Humanistyczne „Preodolenie”, Rosja, *Muzeum i młody odbiorca*,

11. Antra Medne, Muzeum Pamięci Aleksandra Caksa, Łotwa,

12. Aleksiej Newskij, Państwowe Muzeum Literatury, Rosja, *Zbiory książek dla dzieci w Państwowym Muzeum Literatury oraz ich wykorzystanie w działalności wystawienniczej i programach edukacyjnych, realizowanych przez Muzeum*,

13. Jelena Potiomkina, Centrum Dziecięce Państwowego Muzeum A.S. Puszkina, Rosja, *Działalność Centrum Dziecięcego Muzeum A.S. Puszkina*,

14. Ludmiła Razogrijeewa, Państwowe Muzeum Szołochowa, Rosja, *Perspektywy rozwoju programów Muzeów adresowanych do młodego widza*,

15. Władimir Tołstoj, Państwowe Muzeum „Jasnaja Polana”, Rosja, *Braterstwo antagonistów. Programy adresowane do dzieci realizowane przez Jasną Polanę na podstawie przemyśleń Lwa Tołstoja w zakresie edukacji*.

Janusz Odrowąż-Pieniążek

XXIX Annual ICLM – ICOM Conference in Frankfurt on the Oder, Berlin and Weimar, 20-23 September 2006

The leading theme of the conference was *Literary Museums and Young People* in accordance with the theme of the International Museum Day of 2006. The authors of this year’s conference claim that in an era of developing information carriers the true challenge lies in knowledge and the propagation of love for literature and language, an emotion which should be installed into the hearts of schoolchildren and students.

The topics of the papers also related to the discussion on *Museums and Literary Exchange* and *Canon* – the prime theme of the debates held by the German Association of Literary Memorial Houses and Societies (ALG).

The members of ICLM and ALG decided to hold the celebrations of the twentieth anniversary of ALG in Weimar.

Errata do „MUZEALNICTWA” 46’2005

W sprawozdaniu Janusza Odrowąży-Pieniążka z 20. Konferencji Generalnej i 21. Zgromadzenia Generalnego Międzynarodowej Rady Muzealnej ICOM w Seulu:

	było	powinno być
str. 217, 1 szpalta, wiersz 6 od dołu :	w Chinach Ludowych	w Chinach Narodowych...
str. 218, 2 szpalta, wiersz 13 od dołu:	5 November 2005	5 October 2004...